

- досягти надійності прогнозу основних макроекономічних показників, на основі яких формуються дохідна й видаткова частини державного бюджету, – обсягів і темпів зростання ВВП, темпів інфляції, валютного курсу;
- дотримуватися об'єктивності під час формування дохідної частини бюджету;
- оптимізувати бюджетні витрати, що сприятиме повноцінному фінансовому забезпеченню реалізації державних функцій.

Життєво важливою справою є забезпечення випереджального розвитку соціальних інститутів (освіти, медицини, культури) та відповідного зростання соціальних інвестицій, безпосередньо спрямованих на розвиток людини. З метою реалізації соціально-економічних пріоритетів розвитку країни необхідно якісно підвищити рівень функціонування бюджетної системи. Для розроблення і реалізації збалансованого бюджетного регулювання пріоритетні напрямки бюджетної політики повинні визначатися, виходячи з циклічності економічного розвитку, стану державних фінансів та запасу стійкості бюджетної системи.

Література

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.slovnuk.net>.
2. Мярковський А.І. Пріоритетні напрями бюджетної політики / А.І. Мярковський. [Електронний ресурс]. – Доступний з http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/sre/2010_1/160.pdf.
3. Заїчко І.В. Роль бюджетної політики у забезпеченні фінансової незалежності органів місцевого самоврядування / І.В. Заїчко. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.udru.ua/forums.net/~vt11.html>.
4. Указ Президента України від 21 грудня 2010 р., № 1154 (1154/2010) "Про заходи щодо забезпечення ефективності реалізації Програми економічних реформ на 2010-2014 роки "Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава". [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1154%2F2010>.
5. Указ Президента України від 26 лютого 2010 р., № 274 (274/2010) "Про невідкладні заходи з подолання бідності". [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.president.gov.ua/documents/10556.html>.
6. Свтушенко Н. Вплив бюджетної політики на соціально-економічний розвиток країни / Наталія Свтушенко. [Електронний ресурс]. – Доступний з http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Evu/2009_13/Evyushenk%20%D0%BE.pdf.
7. Пасько Т.О. Сучасні особливості формування бюджетної політики в сфері доходів / Т.О. Пасько // Вісник Української академії банківської справи. – 2006. – № 1(20). – С. 117-119. [Електронний ресурс]. – Доступний з http://www.lib.uabs.edu.ua/library/Article/Pasko_4.pdf.
8. Основні напрямки бюджетної політики на 2012 рік / Постанова Верховної Ради України (ВР) від 13 травня 2011 р., № 3358-VI. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=3358-17>.

Васильчак С.В., Жидяк А.Р., Полянчик Т.М., Дубына М.П. Основные направления бюджетной политики на современном этапе

Рассмотрены отдельные аспекты бюджетной политики как фактора влияния на экономическое развитие государства. Раскрыты направления формирования и совершенствования современной бюджетной политики. Очерчены основные задачи бюджетной политики на современном этапе.

Ключевые слова: бюджетная политика, экономический рост, доходы населения, уровень жизни, социально-экономическое развитие.

Vasylchak S.V., Zhydyak O.R., Polyanchych T.M., Dubyna M.P. Main directions of fiscal policy at the present stage

The article considers aspects of fiscal policy as a factor of state economic development. Directions of forming and improvement of modern fiscal policy are exposed. The basic tasks of fiscal policy are outlined on the modern stage.

Keywords: fiscal policy, economic growth, income, living standards, socio-economic development.

УДК 338.23:330.341.4

Доц. О.М. Свінцов¹, д-р екон. наук;

ст. викл. Н.Я. Скірка¹, канд. екон. наук; доц. П.П. Гаврилко², канд. екон. наук

СТИМУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ

Досліджено теоретичні засади стимулювання інвестиційної діяльності на основі висновків класичної та неокласичної шкіл, кейнсіанської теорії та марксистської інвестиційної доктрини. Обґрунтовано потребу використання кейнсіанських рекомендацій для української економіки у кризові періоди, коли необхідне посилення втручання держави в економіку з метою встановлення контролю над емісією грошей та інфляційними процесами.

Ключові слова: державне регулювання економіки, кейнсіанська теорія, марксистська теорія, інвестиційна діяльність.

Постановка проблеми. Розвиток будь-якої економічної системи перебуває в прямій залежності від обсягів інвестування та ефективності цього процесу. Інвестиції в економічній системі виконують три основні функції: по-перше, вони забезпечують економічне зростання і якісне удосконалення основного капіталу, як на рівні окремої фірми, так і на рівні національної економіки: по-друге, сприяють здійсненню прогресивних структурних економічних зрушень, що стосуються найважливіших пропорцій національної економіки (відтворювальних, галузевих, вартісних); по-третє, забезпечують реалізацію новітніх досягнень науково-технічного прогресу і підвищення на цій основі ефективності виробництва як на макrorівнях, так і макrorівні [1, с.21].

Економіка завжди стоїть перед вибором: між орієнтирами інвестиційної стратегії, між виробництвом різних товарів та послуг, між різними технологіями виробництва тощо. Основним критерієм вибору є досягнення максимальної ефективності за умови задоволення всіх потреб та бажань суспільства. Критерієм ефективності інвестиційних вкладень є мінімізація витрат ресурсів на виробництво продукції внаслідок цих вкладень. На рівні економічної системи ефективність інвестування може визначатися шляхом зіставлення приросту капітальних вкладень до приросту національного продукту: чим більшим є це співвідношення, тим вищим є показник капіталомісткості національного доходу, тим більшим повинен бути приріст додаткових інвестицій з метою приросту національного доходу.

Методика дослідження. Метою нашого дослідження є узагальнити теоретичний досвід стимулювання інвестиційної діяльності на основі висновків класичної та неокласичної шкіл, кейнсіанської теорії та марксистської інвестиційної доктрини.

¹ Дрогобицький ДПУ ім. Івана Франка

² Ужгородський навчальний центр Київського національного торговельно-економічного університету

Результати дослідження. Формування ефективної відтворювальної структури національної економіки забезпечують структурні зрушення в національній економіці. Одним з дієвих інструментів соціально-економічних перетворень є активізація інвестиційної діяльності, яка забезпечує розширення або покращення (модернізацію) основних та оборотних фондів матеріального виробництва, розширення, реконструкцію та оновлення житлового фонду, лікарень, навчальних закладів, об'єктів культури, спорту, науки, розвитку людського капіталу, а також інноваційну діяльність.

Ці напрями і визначають основу сучасного тлумачення категорії "інвестиції". У широкому розумінні інвестиції – це вкладення капіталу з метою наступного його збільшення. Цей приріст капіталу повинен бути достатнім, щоб компенсувати інвестору відмову від альтернативного використання фінансових ресурсів і винагородити його за ризик та відшкодувати втрати від інфляції в майбутньому. В Законі України "Про інвестиційну діяльність" вказано: "Інвестиціями є всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, внаслідок якої створюється прибуток (дохід) або досягається соціальний ефект" [2, с.12].

У сучасних умовах короткострокові та довгострокові інвестиції є важливими засобами послаблення наслідків та формування передумов виходу з економічних криз, забезпечують структурні зрушення в національній економіці та формують принципи науково-технічного прогресу. Активізація інвестиційної діяльності є одним з дієвих інструментів соціально-економічних перетворень. Під час визначення участі інвестицій у процесі суспільного відтворення (як системи виробництва, розподілу, обміну та кінцевого споживання), найбільш вагомою є їх роль на першій стадії руху сукупного суспільного продукту – стадії виробництва. В економічній літературі вони визначаються як "...сукупність витрат, що реалізуються у формі довгострокових вкладень капіталу в промисловість, сільське господарство, транспорт та інші галузі господарства" [3]. Процес створення та використання інвестиційних ресурсів визначають як інвестування, тобто "...вкладання інвестором інвестицій в щонебудь" [3].

Від того, в які сфери, галузі або види виробництва спрямовуються реальні, фінансові та інтелектуальні інвестиції, залежить майбутня структура економіки країни. Для досягнення стабільного економічного зростання, інвестиційні ресурси повинні бути спрямовані в ті галузі, які забезпечують максимальний економічний ефект та підвищення конкурентоспроможності економіки країни. Відповідно, це потребує спрямування інвестицій на стимулювання структурної перебудови національної економіки та розвитку нових галузей і підприємств шляхом впровадження відповідних інвестиційних програм.

Програми державного регулювання інвестиційної діяльності будуються на певних теоретичних засадах. Теорія формування сприятливих умов інвестиційної діяльності в національних економіках еволюційно розвивалася протягом двох століть. Представники класичної школи (Вільям Петті, Франсуа Кене, Адам Сміт, Давід Рікардо) визначали основним джерелом форму-

вання інвестицій прибуток. Англійський економіст Вільям Петті аналізував прибуток, який залежить від величини заробітної плати та реальної ренти. Щоб забезпечити значні обсяги інвестицій, рівень заробітної плати, на його погляд, необхідно звести до мінімуму засобів існування. Високі прибутки дадуть змогу капіталістам розширити виробництво [4, с. 15]. Адам Сміт у праці "Дослідження про природу та причини багатства народів" зауважив: "Загальний капітал всіх членів нації зростає...внаслідок постійного накопичення і додавання до нього того, що вони зберігають зі свого доходу" [5, с. 388]. Тобто процес інвестування здійснюється за рахунок надлишку доходів, що не були спожиті.

Давід Рікардо у праці "Начала політичної економії" дає власне трактування інвестування капіталів. Основою його системи стає теорія заробітної плати, прибутку й ренти, як форми доходу. На думку Рікардо економічна динаміка залежить від структурування доходів. Прибуток, за Рікардо, лише тоді має значення, якщо він спрямовується у виробничу діяльність: "...ніхто не нагромаджує інакше, ніж з метою застосування продуктивно нагромадженого капіталу, оскільки лише за такого використання останній впливає на прибуток" [5, с. 469]. Зменшення прибутку внаслідок зростання обсягу заробітної плати "...призупиняється через повторні проміжки часу завдяки удосконаленню в машинах, що застосовуються у виробництві..., та відкриттям в агрономічній науці, які дають змогу нам зберегти частину праці..." [5, с. 468].

Доцільність використання залучених інвестиційних ресурсів обґрунтовано у праці французького економіста Жана Батиста Сея "Трактат з політичної економії", який стверджує, що "...неможливо вести ніяке промислове підприємство, не використовуючи на нього капіталу... Частина цього капіталу майже завжди становить власність підприємця, другу ж, дуже часто, він отримує в борг" [6]. Марксистська інвестиційна доктрина ґрунтується на особливих принципах економічного аналізу. Карл Маркс теж розкривав інвестиції, як функцію від прибутку, але вважав, що вони не пов'язані з обсягом заробітної плати, та не залежать від її величини. Основною метою інвестування є отримання додаткового прибутку.

Карл Каутський у дослідженні "Економічне вчення Карла Маркса" зазначав: "...з форми товарного виробництва розвивається нова форма руху... гроші-товар-гроші... Гроші, які на початку колообігу викидаються в обіг, не віддаються назавжди, а лише авансовані. Вони знову повертаються до першопочаткового власника. Сам колообіг вже не є замкнутим в самому собі, а постійно повторюється...: авансовані гроші повертаються назад для того, щоб знову бути кинутими в обіг" [7]. Попит на інвестиції буде існувати доти, доки вкладені засоби даватимуть хоч найменший зиск.

Трансформація класичної інвестиційної концепції відбулася під впливом змін у самій класичній теорії. Представники неокласичної концепції, зокрема І. Фішер, А. Пігу, Р. Хоутрі, ще у 30-ті роки ХХ ст. акцентували увагу на тому, що економічний розвиток має ґрунтуватися на інвестиційних процесах. Це зумовлено тим, що інвестиції безпосередньо пов'язані, по-перше, із виробництвом капітальних благ (інвестиційних товарів), а по-друге, з ринком

споживчих благ. Інвестиції є складовою сукупного попиту в національній економіці, їх зростання створює об'єктивні передумови подальшого збільшення сукупного попиту та обсягів національного виробництва.

Інвестиціям, як важливому компоненту видатків підприємств, притаманна значна мінливість, яка пояснюється тривалим терміном використання капітальних благ, нерегулярністю значних нововведень, мінливістю прибутку та сподівань [8, с. 223-224]. Зміни в обсягах інвестицій можуть істотно змінювати обсяги національного виробництва, зайнятості, сукупний попит. Отже, в короткостроковому періоді інвестиції через вплив на сукупний попит визначають обсяг національного виробництва, а у довгостроковому періоді – через зростання основного капіталу забезпечують економічне зростання та впливають на сукупну пропозицію. Представники неокласичної концепції визнавали необхідність регулювання економічного розвитку країни, проте обмежувалися лише інструментами грошово-кредитної політики. Ірвінг Фішер визначив інвестиційну модель економіки, яка здійснює саморегулювання за допомогою "норми доходів понад витрати" та "ставки відсотка". Формування позичкових джерел фінансування інвестицій залежить від суб'єктивних мотивів домогосподарств, що позначаються на обсягах заощаджень: чи зберігати, щоб спожити потім, чи споживати позичене.

Держава шляхом зміни величини грошової пропозиції здатна у короткостроковому періоді забезпечити зниження відсоткових ставок, цим самим стимулювати інвестиційну активність. У довгостроковому періоді це призведе до прискорення інфляції, уповільнення темпів економічного зростання та згорання інвестиційного потенціалу ("правило Фішера"). Стимулювальна фіскальна політика призводить до звуження інвестиційної можливості суб'єктів господарювання та загострення фінансових проблем. Артур Пігу, автор концепції "економіки добробуту", зазначав, що зростання обсягів соціального добробуту безпосередньо залежить від інвестиційної активності в суспільстві. У центрі уваги А. Пігу постає проблема формування державою інвестиційного середовища. Як засоби впливу на формування відповідного інвестиційного середовища він виділяє інструменти грошового та фіскального регулювання, капіталовкладення за рахунок бюджетних витрат та методи адміністративного впливу держави на процеси ціноутворення, умови конкуренції тощо.

Окремі представники неокласичної теорії у 20-30-х рр. ХХ ст. обґрунтовували роль монополії в розвитку економіки. Йозеф Шумпетер визначав монополії рушієм прогресивного розвитку, оскільки саме вона спроможна акумулювати великі обсяги коштів для впровадження інвестиційних та інноваційних проєктів. Інноваційну діяльність Шумпетер визначав як таку, що рухає суспільство вперед, забезпечує розгортання цілої низки нових виробництв, а відтак, є центром інвестиційної діяльності суспільства. Матеріальну базу зміни структури, на його думку, становлять кластери нововведень, що несуть в економіку заряд технологічного прогресу. Перехід на нові технології зумовлює структурні зрушення, оскільки змінюється розподіл праці у виробничих ланках, між галузями, між територіями, секторами.

Вагомого значення проблемі державного регулювання інвестиційних процесів надавав Джон Мейнард Кейнс. Він вважав інвестиціями "...будь-який приріст цінності капітального майна незалежно від того, складається воно з основного або ліквідного капіталу (нагромадження запасів готової продукції або незавершеного виробництва)" [9]. Серед основних чинників, що впливають на величину інвестованих ресурсів, Кейнс виділяє: очікувану норму чистого прибутку; оподаткування; науково-технічний прогрес; наявний на підприємстві або галузі новий капітал; очікування інвесторів стосовно внутрішньополітичної ситуації, умов оподаткування, ситуації на біржах тощо.

Згідно з уявленнями кейнсіанської теорії, джерелами інвестування, поряд з поточними заощадженнями, виступають і готівкові заощадження населення (домогосподарств) та кредитних установ, що збільшують пропозицію грошей. Причому незалежно від того, що "...загальна сума заощаджень є сукупним результатом дій великої кількості окремих споживачів, а величина інвестицій – сукупним результатом дій індивідуальних підприємців, ці дві величини повинні бути рівними між собою, оскільки кожна з них дорівнює перевищенню доходів над споживанням" [9]. З того, що "...рішення про інвестування вдалося втілити в життя..." витікає... або скорочення споживання, або розширення доходу" [9].

Отже, "...індивідуальні заощадження такою ж мірою сприяють поточним інвестиціям, в якому воно зменшує поточне споживання" [9]. Якщо основним джерелом формування інвестицій є саме заощадження населення (в будь-якій формі), то зростання обсягу інвестиційних ресурсів напряму пов'язано зі зменшенням обсягу поточного споживання. А це, по-своєму, є чинником уповільнення економічного розвитку країни. Якщо ж джерелами інвестування є банківські кредити, то це дасть змогу підприємцю "...провести додаткові поточні інвестиції, для яких у нього не вистачало б грошей; в такому випадку обов'язково зростуть доходи, причому останні, збільшаться на суму більшу, ніж величина додаткових інвестицій" [9].

Згідно з висновками кейнсіанської теорії, в промислово-розвинених країнах бажання домогосподарств утворювати заощадження буде випереджати бажання інвестувати. У такому разі ті індивідууми, що утворюють заощадження, програють, оскільки недостатній рівень сукупного попиту буде призводити до скорочення виробництва та росту безробіття. До того ж, подібне становище буде зберігатися до того моменту, поки зменшення рівня доходів не призведе до врівноваження обсягу заощаджень з планами інвесторів.

Для послаблення впливу недостатнього рівня сукупного попиту, що призводить до проявів макроекономічної нестабільності, Кейнс виступає за активну інвестиційну політику: "...заходи держави є тут як фактор, що зрівноважує та має за мету забезпечення такого росту капітальних вкладень, що наближення до точки насичення проходило б темпами, що не спричиняють значного навантаження на життєвий рівень сучасного покоління" [9]. Формування інвестицій за рахунок державних джерел забезпечує розширення обсягів інвестування без зменшення рівня поточного споживання домогосподарств.

Отже, відповідно до кейнсіанської теорії, в національній економіці виникає можливість розриву між обсягами заощаджень та обсягами інвестицій при зміні готівкових заощаджень домашніх господарств і кредитів комерційних банків. Відзначимо, що українська економіка знаходиться у пастці ліквідності, можливість якої в теоретичному плані відзначав Дж.М. Кейнс. Однак ситуацію в українській економіці доцільно назвати пасткою валютної ліквідності, яка виникла внаслідок зменшення, а у багатьох випадках втрати довіри до кредитних інститутів (особливо післякризових проявів в українській економіці у 2009 р.). Суть її полягає у тому, що населення та фірми не вкладають свої гроші у банки, а зберігають їх у готівковій формі у національній чи іноземній валюті (населення) або на валютних рахунках (фірми).

Отже, мінливість інвестиційного попиту зумовлює нестабільність розвитку національної економіки, яка і визначає необхідність державного регулювання, в основі якого повинен лежати вплив на динаміку цін та відсоткових ставок. На наш погляд, використання кейнсіанських рекомендацій для української економіки ефективним є саме у кризові періоди, коли необхідне посилення втручання держави в економіку з метою встановлення контролю над емісією грошей та інфляційними процесами.

У 90-х роках ХХ ст. для економік країн пострадянського простору та країн Східної та Центральної Європи була притаманна так звана інвестиційна пастка. Інвестиційна пастка – це стан в національній економіці, коли ставка відсотка не регулює обсяг інвестицій, тобто обсяг інвестицій в основний капітал стає нееластичним за ставкою відсотка. Це пояснюється тим, що на початковому етапі економічних змін і економічного зростання для країн, що стали на шлях ринкових перетворень, характерна макроекономічна нестабільність, високий ризик інвестування, а в Україні ще і нестабільність законодавчої бази, що регулює інвестиційний процес. Економісти, які розвиток трансформаційної економіки розглядають згідно з моделлю "спад – запуск – економічне зростання", вважають, що "на стадії запуску пріоритетне значення надається не самим інвестиціям, а факторам попиту, які можуть пожвавити як економічний розвиток, так і процес інвестування" [10, с. 57].

Інвестиційна пастка належить до дефектів (обмежень) ринку і обмежує можливості зростання інвестицій в основний капітал. Наявність інвестиційної пастки в країнах з перехідною економічною системою підтвердили автори фундаментального дослідження економічних реформ у перехідних економіках [11, с. 25]. Вони проаналізували 17 країн з перехідною економічною системою, які впродовж 1990-1997 рр. мали економічне зростання. У чотирнадцятих країнах, тобто у більшості країн спочатку почалось економічне зростання, а тоді почала зростати частка інвестицій в ВВП. Наявність інвестиційної пастки в перехідній економіці України обґрунтовує І.Ф. Радіонова [12].

В Україні економічне зростання і збільшення частки інвестицій у ВВП відбувається одночасно з 2000 р. [13]. Визнаючи існування інвестиційної пастки, зауважимо, що в Україні з моменту економічного зростання вона має особливості свого прояву. На наш погляд, потреба економічного зростання зумовлює збільшення інвестицій в основний капітал в Україні, причому в

умовах не зовсім сприятливого інвестиційного клімату і наявності ризиків інвестування. Проте відсутність високої еластичності обсягу інвестицій за ставкою відсотка обмежує інвестиційний процес і не дає змоги істотно підвищити ефективність інвестицій. Реалії української економіки, а також нестабільність інвестицій підтверджують необхідність державного регулювання інвестиційних процесів.

Висновки. Отже, збільшення інвестицій в основний капітал є фактором збільшення реального національного виробництва. В умовах ринкової економіки процес інвестування потребує активного державного втручання. При цьому необхідно виважено підходити до використання рекомендацій інвестиційної діяльності, що використовуються в умовах розвинутого ринку, враховуючи при цьому реальні економічні процеси, що відбуваються у національній економіці.

Література

1. Головка Я.Д. Вплив інвестицій на здійснення структурних зрушень в економіці України / Я.Д. Головка // Економіко-математичне моделювання соціально-економічних систем : зб. наук. праць МННЦ ІгіС. – К. : Вид-во ВІТУС. – 2002. – Вип. 3. – С. 21-28.
2. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18 вересня 1991 р. // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1991. – № 47.
3. Словник економічних термінів. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.jobportal.com.ua>.
4. Ринок / упорядн. А.А. Чухно. – К. : Вид-во "Україна", 1995. – 448 с.
5. Антологія економічної класики / предисл. І.А. Столярова. – М. : МП "Еконов", "Ключ", 1993. – 475 с.
6. Жан-Батист Сей. Трактат по политической экономии. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.ek-lit.aqava.ru>.
7. Карл Каутський. Економическое учение Карла Маркса. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.ek-lit.aqava.ru>.
8. Макконнелл К.Р. Аналітична економія: принципи, проблеми і політика / К.Р. Макконнелл, С.Л. Брю. – Ч. 1. Макроекономіка : пер. з англ. – Львів : Вид-во "Просвіта", 1997. – 671 с.
9. Кейнс Дж.М. Общая теория занятости, процента и денег / Дж.М. Кейнс. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.ek-lit.aqava.ru>.
10. Шинкарук Л.В. Теоретичні та емпіричні аспекти дослідження стану нестійкої рівноваги трансформаційної економічної системи / Л.В. Шинкарук // Економічна теорія. – 2004. – № 2. – С. 57-71.
11. Україна на роздоріжжі: Уроки з міжнародного досвіду економічних реформ / за ред. А. Зіденберга, Л. Хоффмана. – К. : Вид-во "Фенікс", 1998. – 478 с.
12. Радіонова І.Ф. Фінансова політика за умов інвестиційної пастки / І.Ф. Радіонова // Фінанс України : журнал. – 2001. – № 12. – С. 3-11.
13. Держком. статистики України. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.ukrstat.gov.ua>.

Свинцов О.М., Скурка Н.Я., Гаврилко П.П. Стимулирование инвестиционной деятельности: теоретические аспекты

Исследованы теоретические принципы стимулирования инвестиционной деятельности на основе выводов классической и неоклассической школ, кейнсианской теории и марксистской инвестиционной доктрины. Обоснована необходимость использования кейнсианских рекомендаций для украинской экономики в кризисные периоды, когда необходимо усиление вмешательства государства в экономику с целью установления контроля над эмиссией денег и инфляционными процессами.

Ключевые слова: государственная регуляция экономики, кейнсианская теория, марксистская теория, инвестиционная деятельность.

Svincov O.M., Skirka N.Ya., Gavrilko P.P. The stimulating of the investment business: theoretical aspects

The theoretical principles of stimulating investment business at the basis of amounts classical and neoclassical schools, keynesian theory and marxism investment doctrines are investigate in the article. The necessity of the use of Keynesian recommendations is grounded for the Ukrainian economy in crisis periods, when necessary strengthening of intervention from the state in an economy with the purpose of instituting control above emission of money and inflationary processes.

Keywords: state adjusting of economy, keynesian theory, marxism theory, investment activity.

УДК 504:658

*Проф. С.І. Лебедевич, д-р екон. наук;
студ. Х.Р. Хомик – НЛТУ України, м. Львів*

ДО ПИТАННЯ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ ВИТРАТ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ЕКОЛОГІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

Розглянуто певні підходи до вдосконалення обліку витрат підприємства. Зокрема, запропоновано вводити додаткові рахунки під час ведення бухгалтерського обліку, враховуючи екологічний фактор. Сформульовано визначення і сучасну видову структуру екологічних витрат як важливого елемента витрат під час екологізації економіки.

Ключові слова: витрати, екологічні витрати.

Протягом останніх тридцяти років у розвинених країнах відбувається значне зростання витрат на природоохоронну діяльність. Їхній загальний обсяг сьогодні становить десятки і навіть сотні мільярдів доларів. Однак вони значною мірою відшкодовуються підприємствами. Проте велику увагу обліку цих витрат приділяють лише з початку 90-х років ХХ ст. [1]. На сьогодні облік витрат в умовах екологізації економіки є надзвичайно важливим, оскільки від цього залежить ефективність господарювання. Тобто актуальною стала проблема впровадження елементів хоча б екологічного обліку, зокрема, обліку екологічних витрат.

Екологічні витрати – сукупність витрат і збитків у сфері природокористування [2]. Екологічні витрати – одне з функціональних понять економічної екології, яке науково обґрунтовує загальноприйнятий у світовій практиці принцип сталого розвитку економічної та екологічної систем. Екологічні витрати складаються з власне витрат збитків у галузі природокористування. До екологічних витрат матеріального виробництва і невиробничої сфери відносять безпосередні витрати на охорону природи, очищення повітряного та водного басейнів, земель та інших компонентів природного середовища, витрати на своєчасне відтворення якості порушеного деструктивними змінами природного середовища, збитки, пов'язані з незворотними негативними змінами в природному середовищі, кількості та якості природних ресурсів, збитки, пов'язані з необхідністю резервування для природоохоронних цілей об'єктів природи, які могли б експлуатуватися і давати реальний економічний ефект, додаткові витрати на освоєння природних ресурсів у дедалі гірших умовах і ресурсів, віддалених від центрів безпосереднього споживання, зрос-

таючі витрати на перероблення вторинних і низькоякісних сировинних ресурсів (відходів) на товарну продукцію для економії кондиційної сировини, витрати на розширене відтворення відновних природних ресурсів, а також на пошук і створення заміників використаних невідновних ресурсів, загальні витрати на фундаментальні й прикладні науково-дослідні та проектно-конструкторські роботи в галузі охорони природного середовища та раціонального використання природних ресурсів, формальної та неформальної екологічної освіти і виховання.

Розроблено сучасну видову структуру екологічних витрат суспільства за нинішнього економіко-правового механізму природокористування. До таких витрат насамперед він відносить:

- поточні й капітальні витрати на здійснення превентивних природоохоронних заходів;
- економічну оцінку негативних наслідків забруднення і порушення компонентів природного середовища (економічні збитки, шкода);
- платежі за викиди (скиди) забруднювальних речовин та розміщення відходів у навколишньому середовищі;
- платежі за використання природних ресурсів;
- штрафи за екологічні правопорушення та платежі на відшкодування заподіяних збитків;
- система компенсаційних виплат населенню, що живе у несприятливих екологічних умовах.

Рахунки підприємства мають відображати його ставлення до навколишнього середовища, як і вплив пов'язаних з природоохоронною діяльністю витрат, ризиків і обов'язків на фінансовий стан підприємства. Для вдосконалення обліку витрат [3, 4] підприємств насамперед треба враховувати специфіку провідних галузей економіки (хімічну і нафтохімічну промисловість, автомобілебудування, фармацевтичну, металургійну і лісову промисловість). Також необхідно розрізнити облік фактичних (минулих) і планових (майбутніх) витрат. Підприємці і менеджери особливо зацікавлені в обліку планових витрат, який неможливий без відображення витрат фактичних. Облік повинен виявляти і відображати в грошовій формі зовнішні ефекти (витрати). Вирішення цієї проблеми можливе за умови використання двох різних підходів:

1. Внесення уточнень до системи традиційного обліку шляхом більш детального і диференційованого відображення екологічних аспектів підприємства, включаючи всі витрати на проведення природоохоронних заходів, а також змін, що спричинені ними, в бухгалтерському балансі підприємства. Цей підхід можна назвати диференціюванням фінансової звітності.
2. Реорганізація і розширення обліку, зокрема за допомогою складання екобалансів для більш повного відображення зовнішніх екологічних витрат. Тобто розширення фінансової звітності.

У першому випадку під час диференціюванні традиційного обліку перед річним звітом ставиться завдання більш повного відображення конкретних форм впливу екологічного менеджменту на майно і прибутковість підприємства. Під час обліку витрат необхідне диференційоване відображення